

RETT TIL ET GODT OG TRYGT SKOLEMILJØ – HVA INNEBÆRER DET PÅ VÅR SKOLE?

Samtaler om opplæringsloven kapittel 9A

INNHOLD

- Praktisk informasjon
- Skolemiljø og nulltoleranse
- Skolen skal arbeide kontinuerlig
- Skolemiljøutvalgets rolle
- Aktivitetsplikten

PRAKTISK INFORMASJON

INNLEDNING

- Dette er et samtaleopplegg som kan brukes som en del av skolens kontinuerlige og systematiske arbeid med skolemiljøet. Opplegget er i hovedsak beregnet på skolenes skolemiljøutvalg (SMU).
- Opplegget er utarbeidet av Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG), KS og Skolelederforbundet som en del av vårt arbeid i Partnerskap mot mobbing.
- Det er viktig at skolene har gode samtaler om skolemiljøet, de rettighetene opplæringsloven gir elevene, og de kravene og pliktene som skolen har.
- Samtaleoppleggets formål er forventningsavklaring mellom de ulike partene i skolen. Hva tenker elevene at nulltoleranse betyr? Hva tenker foreldrene at det betyr å følge med, og er elever og lærere enige om hva det vil si å gripe inn?
- Er det mulig å bygge en felles forståelse av hva de ulike ordene betyr? Er det mulig å skape en felles forståelse på skolen om hva nulltoleranse og aktivitetsplikt innebærer, selv om vi ikke er enige i alt. Vi tror uansett det er viktig å avklare forventninger slik at ikke foreldre og lærere og rektor har helt ulike forventninger til hvordan skolen for eksempel skal følge med eller hvordan nulltoleranse ser ut på skolen.
- Samtaleopplegget omfatter aktivitetsplikten og nulltoleranse. Det er mange temaer og derfor ikke meningen at PPP-en skal brukes fra begynnelsen til slutt i et og samme møte. Velg ut ett eller et par temaer til hvert møte.
- Skolens brukermedvirkningsorganer: Skolemiljøutvalg, Samarbeidsutvalg/Skoleutvalg/Styre, Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU), Elevråd

SKOLEMILJØUTVALG

§ 11-1a. Skolemiljøutval ved grunnskolar

- Ved kvar grunnskole skal det vere eit skolemiljøutval. I skolemiljøutvalet skal elevane, foreldrerådet, dei tilsette, skoleleiinga og kommunen vere representerte. Skolemiljøutvalet skal vere sett saman slik at *representantane for elevane og foreldra til saman er i fleirtal*.
- Samarbeidsutvalet kan sjølv vere skolemiljøutval. Når samarbeidsutvalet fungerer som skolemiljøutval, må det oppnemnst tilleggsrepresentantar for elevane og foreldra, slik at dei samla får fleirtal.
- Elevrepresentantane skal ikkje vere til stades når saker som er omfatta av lovfesta teieplikt blir behandla i skolemiljøutvalet. Når elevane ikkje er til stades, skal foreldrerepresentantane ha dobbeltstemme tilsvarande bortfallet av elevrepresentantane sine stemmer, eller talet på foreldrerepresentantar aukast tilsvarande.
- Skolemiljøutvalet skal medverke til at skolen, dei tilsette, elevane og foreldra tek aktivt del i arbeidet

for å skape eit godt skolemiljø. Skolemiljøutvalet har rett til å uttale seg i alle saker som gjeld skolemiljøet.

§ 11-5a. Skolemiljøutval ved vidaregåande skolar

- Ved kvar vidaregåande skole skal det vere eit skolemiljøutval. I skolemiljøutvalet skal elevane, dei tilsette, skoleleiinga og fylkeskommunen vere representerte. Skolemiljøutvalet skal vere sett saman *slik at representantane for elevane er i fleirtal*.
- Skoleutvalet kan sjølv vere skolemiljøutval. Når skoleutvalet fungerer som skolemiljøutval, må det oppnemnst ein eller fleire tilleggsrepresentantar for elevane, slik at dei får fleirtal.
- Skolemiljøutvalet skal medverke til at skolen, dei tilsette og elevane tek aktivt del i arbeidet for å skape eit godt skolemiljø. Skolemiljøutvalet har rett til å uttale seg i alle saker som gjeld skolemiljøet

SKOLEMILJØ

Fire viktige bestemmelser i opplæringsloven kap. 9A som danner grunnlaget for samtaleopplegget

- Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring.
- Skolen skal ha nulltoleranse mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering.
- Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme elevenes helse, miljø og trygghet, slik at kravene i eller i medhold av kapitlet blir oppfylt. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort.
- Skolen har en aktivitetsplikt for å sikre at elever har et trygt og godt skolemiljø.

ARBEIDSMÅTER

- Som en del av samtalen kan dere velge om det skal gis tid til individuell refleksjon, om arbeidet skal skje i grupper eller i plenum.
- I samtalen er det viktig at alle får komme til orde.
- Bruk gjerne verdenskafé/kafédialog som metode i gruppearbeidet:

<https://arbeidsgiver.dfo.no/ressurser-og-verktoy/lede-prosesser-og-moter/involvere-utforske-og-prioritere/verdenskafe>

FORSLAG TIL VIDERE ARBEID PÅ SKOLEN

- SMU kan oppfordre andre brukermedvirkningsorganer (Samarbeidsutvalg/Skoleutvalg, FAU, Elevråd) til å gjennomføre samtaleopplegget eller deler av dette.
- SMU kan lage en plan for hvordan man kan snakke seg gjennom temaene, siden det er for mye å ta alt på en gang.
- SMU kan oppfordre til at «godt og trygt skolemiljø» og/eller de ulike delene i aktivitetsplikten diskuteres i klassemøter.
- SMU kan sammen med FAU invitere til foreldremøter om godt og trygt skolemiljø, mobbing osv.
- SMU kan bidra til at skolen setter skolemiljø på dagsordenen i planer og budsjett.

SKOLEMILJØ OG NULLTOLERANSE

ET INKLUDERENDE LÆRINGSMILJØ

- Et raust og støttende læringsmiljø er grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig og sosial utvikling. Føler elevene seg utrygge, kan det hemme læring. Trygge læringsmiljøer utvikles og opprettholdes av tydelige og omsorgsfulle voksne, i samarbeid med elevene. De ansatte på skolen, foreldre/foresatte og elevene har sammen ansvar for å fremme helse, trivsel og læring, og for å forebygge mobbing og krenkelser. I arbeidet med å utvikle et inkluderende og inspirerende læringsmiljø skal mangfold anerkjennes som en ressurs.
- De normene og verdiene som preger læringsfellesskapet, har stor betydning for elevenes sosiale utvikling. Vennskap skaper tilhørighet og gjør oss alle mindre sårbare. Når vi selv opplever å bli anerkjent og vist tillit, lærer vi å verdsette både oss selv og andre. Elevene skal lære å respektere forskjellighet og forstå at alle har en plass i fellesskapet. Hver elev har en historie med seg, og de har håp og ambisjoner for framtiden. Når barn og unge møter respekt og anerkjennelse i opplæringen, bidrar dette til en opplevelse av tilhørighet.

(Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen har et eget kapittel 3.1 om «Et inkluderende læringsmiljø».)

ET INKLUDERENDE LÆRINGSMILJØ – FORSLAG TIL OPPGAVER

- Forslag til individuelt arbeid: Finn inntil tre ord som beskriver verdier som du synes er viktige for et godt skolemiljø.
- Presenter ordene/verdiene for hverandre og begrunn kort hvorfor du mener dette er viktig. Dette kan dere gjøre i plenum eller i grupper.
- Velg noen verdier dere vil arbeide videre med og tenk ut tiltak som SMU eller andre brukermedvirkningsorganer kan gjøre for å fremme disse.

NULLTOLERANSE

- Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering.
- Djupedalutvalget: «Nulltoleranse handler om at krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering ikke aksepteres i norsk skole, og at det skal slås ned på alle tilløp til dette. Ansatte har et ansvar for å forebygge og gripe inn overfor dette. Det er skoleeierens, skolens og alle ansattes ansvar å implementere nulltoleranse og sikre at denne håndheves.»
- Dette innebærer en erkjennelse av at krenkelser kommer til å skje, men at skolen skal forebygge og ikke minst reagere når det skjer.

NULLTOLERANSE

– FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

Hvordan ser «nulltoleranse» mot krenkelser ut på vår skole?

- Hvordan vil vi at nulltoleranse skal synliggjøres på skolen vår?
Hva skal være de viktigste kjennetegnene på at vi har nulltoleranse mot krenkelser
 - Når vi forebygger?
 - Når vi reagerer?
- Hvordan skal vi se og kjenne igjen et trygt og godt skolemiljø?
Hvilke verdier skal være synlige for elever, foreldre og de som arbeider på skolen?

KONTINUERLIG ARBEID

KONTINUERLIG ARBEID

- Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme elevenes helse, skolemiljøet og elevenes trygghet.
- Elevene skal delta i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø.

KONTINUERLIG ARBEID

– FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvilke rutiner må være på plass for at skolen kan sies å arbeide kontinuerlig med skolemiljø og nulltoleranse? Noen stikkord:
 - Saker i brukermedvirkningsorganene (Samarbeidsutvalg/skoleutvalg, skolemiljøutvalg, FAU, elevråd)
 - I skolens planer
 - For elevmedvirkning
 - Oppfølging av elevundersøkelsen
 - Hvor ofte må vi børste støv av begrepene som krenkelser, nulltoleranse, mobbing osv.
 - Foreldremøter
 - Klassesamtaler

SKOLEMILJØUTVALGET

SMU – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvordan kan SMU bidra til skolens kontinuerlige arbeid med å skape et godt og trygt skolemiljø for alle elever?
- Hvordan kan skolemiljøutvalget medvirke til at skolen, de ansatte, elevene og foreldrene (i grunnskolen) tar aktivt del i arbeidet med å skape et godt skolemiljø?
 - Er det noen bestemte saker skolemiljøutvalget bør ta opp?
 - Hva kan elevene og elevrådet bidra med?
 - Hva kan foreldrene og FAU bidra med (grunnskolen)?
 - Kan foreldre bidra med noe i videregående skoler?
 - Hva kan de ansatte / de som arbeider på skolen bidra med?
 - Trenger dere hjelp av andre som arbeider i kommunen, som for eksempel helsesykepleier, ungdomsklubben, PPT, rådmannen?
 - Frivillige organisasjoner som fotballklubb, korps, speideren, osv.
- Har SMU gode rutiner for å uttale seg om alle saker som gjelder skolemiljøet?
- Hvordan arbeider SMU med resultatene fra elevundersøkelsen?

AKTIVITETSPLIKTE

AKTIVITETSPLIKT

- Følge med
- Gripe inn
- Varsle rektor – Varsle skoleeier
- Undersøke
- Sette inn tiltak
- Dokumentere:
 - Lage en plan når det blir en sak
 - Dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten

Dere finner mer informasjon om aktivitetsplikten her: <https://www.udir.no/nullmobbing/>

Alle som arbeider på skolen skal følge med

FØLGE MED – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvordan ser det ut når de som arbeider på skolen følger med på elevene? Hva tenker dere at de helt konkret gjør?
- Hvordan synes elevene at de som arbeider på skolen skal følge med?
- Hvordan synes foreldrene at de som arbeider på skolen skal følge med?
- Hvordan skal skolen dokumentere at de følger med? Trengs det endringer i for eksempel inspeksjonsrutiner eller -praksis?
- Trenger hjemmene mer informasjon om hvordan skolen følger med?
- Bør vi snakke om retten til privatliv og «følge med»?
- Hvordan skal skolen følge med på skolevei?
- Er det forskjell på å følge med på førsteklasinger, femteklasinger, niendeklasinger, elever i VGI og myndige elever i videregående skole?

FØLGE MED – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL 2

Det er mange arenaer og ulike situasjoner på skolen. Er det noe vi skal være spesielt oppmerksomme på i de ulike situasjonene og på de ulike arenaene?

- Inne i timene i klasserommet?
- I friminuttene?
- Når vi går ut og inn?
- I gymgarderoben?
- Når vi er på tur?
- Når vi har undervisning utenfor klasserommet?
- På skoleveien?
- Når vi spiser?
- Leksehjelp?
- SFO?
- OSV.

Alle som arbeider på skolen skal gripe inn mot krenkelseser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig

GRIPE INN – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvordan kan de som arbeider på skolen gripe inn?
- Er det noen grenser mellom å la elevene ordne opp selv og at de voksne griper inn?
- Hva er gode måter å gripe inn på i ulike sammenhenger (jf. bilde 28)?
- Kan foreldrene støtte skolen når det gjelder å gripe inn for eksempel ved å lage klasseregler/-rutiner om skolevei, bursdager, bruk av sosiale medier osv.?
- Kan SMU bidra med å lage/foreslå klasseregler og -rutiner om for eksempel bursdager, halloween, julebukk osv.?

Alle som arbeider på skolen skal varsle rektor dersom de har mistanke om eller får kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø

VARSELE – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hva slags rutiner trengs for at elever og foreldre skal være trygge på at rektor blir varslet både ved mistanke om og kjennskap til at eleven ikke har et trygt og godt skolemiljø?

Skolen skal undersøke

HVA SKAL SKOLEN UNDERSØKE?

- Hva skolen skal undersøke, avhenger blant annet av hvordan man tenker om hvorfor mobbing oppstår, ofte kalt teorier om mobbing.
- Mobbeteorier kan deles inn i det første og andre paradigmet.
- I det første paradigmet defineres gjerne mobbing som at 1) noen skader noen andre enten psykisk eller fysisk, 2) handlingen er intensjonell, det vil si at man har til hensikt å skade noen, 3) handlingen gjentas over tid og 4) det er makt-ubalanse mellom aktørene, det vil si den eller de som mobber og den eller de som blir mobbet.
- Det andre paradigmets forståelse har følgende tre kjerneelementer 1) behovet for å høre til, 2) angsten for å bli ekskludert og 3) fokuset på fellesskapets betydning for opplevelsen av et trygt og godt skolemiljø.
- <https://www.ks.no/fagomrader/forskning-og-utvikling-fou/forskning-og-utvikling/fou-rapporter/kan-vi-forbedre-handhevingsordningen-for-skolemiljosaker/>

SKOLEN SKAL UNDERSØKE – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hva vil dere som foreldre tenke er en god måte å undersøke skolemiljøet på?
- Hva vil dere som elever tenke er en god måte å undersøke skolemiljøet på?
- Hvordan kan vi snakke sammen om at en medelev ikke har det trygt og godt på skolen?
- Hvordan kan vi ivareta de involverte elevenes rett til å bli hørt?
- Elevenes beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid. Hvordan kan vi hindre at undersøkelserne bidrar til økt belastning i klassen og på skolen med mer utestengning og trakassering av enkeltelever eller grupper av elever?
- Hvordan påvirkes undersøkelsesplikten av de to ulike måtene å tenke om mobbing på?
- Er det forskjell på å fokusere på enkeltelever (den som mobber og/eller den som mobbes) og på for eksempel klassemiljøet som helhet?

Skolen skal sette inn tiltak

SKOLEN SKAL SETTE INN TILTAK – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Er det enkeltelever eller klassemiljøet eller begge deler som må stå i fokus?
- Hva kan SU/SMU/FAU/elevråd bidra med?
- Hvordan kan elevenes rett til å bli hørt ivaretas?
- Hvordan kommer elevenes beste til uttrykk i tiltakene?
- Hva kan være eksempler på gode strakstiltak?
- Hva kan være eksempler på gode, langsiktige tiltak?
- Trenger skolen hjelp utenfra for å finne og eventuelt iverksette gode tiltak?
Hvem kan det i så fall være? (PPT, helsesykepleier, beredskapsteam o.l.)
- Har dere eksempler på hvordan foreldre kan involveres på tiltakssiden uten at det går ut over enkeltelevers personvern?

Skolen skal lage plan

SKOLEN SKAL LAGE PLAN

Skolen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå:

- Hvilke problemer tiltakene skal løse
- Hvilke tiltak skolen har planlagt
- Når tiltakene skal gjennomføres
- Hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene
- Når tiltakene skal vurderes

En aktivitetsplan kan være knyttet til en bestemt elev. Siden vi er opptatt av skolemiljøet, kan den ofte også handle om eller involvere situasjoner der flere elever er involvert.

SKOLEN SKAL LAGE EN PLAN – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvordan kan elevenes rett til å bli hørt komme til uttrykk i en handlingsplan?
- Dersom planen involverer flere elever eller hele klasser, bør foreldrene involveres i valg av tiltak? Bør SMU involveres i valg av tiltak?
- Dersom planen involverer flere elever eller hele klasser, bør foreldrene involveres i evalueringen av tiltak? Bør SMU involveres i evalueringen av tiltakene?

LYKKE TIL MED ARBEIDET!